

Persian Linguistic and Rhetorical Pathology in The Telegram Communication Network

Masiheh Hedayat Mofidi¹, Atiyeh Kamyabigol^{*2}, Ali Alizadeh³

Received: Aug. 03, 2017; Accepted: Nov. 23, 2017

Extended Abstract

Today, the mobile phone, with its wide range of features, is an inexpensive, easy to use, and most modern communication tool. One of the special applications of smart phones is providing spaces and facilities such as SMS services, virtual networks, and interactive groups that link people and groups from different linguistic and cultural background. In this paper, we tried to study the messages of the Farsi-speaking users of the Telegram communication network from the linguistics perspective. In this regard, the linguistics and rhetorical correspondence of short messages in Persian language was studied by the content-analysis method. The statistical population consisted of 150 messages which contained 327 sentences. These messages were randomly selected from 5 different groups. Persian language used in cyberspace differs from standard Persian language. The first step in correcting communication language errors in cyberspace is to inform the users about the type of errors.

Keywords: cyberspace, media, Persian language, Internet language, non-standard patterns

---

1. PhD Student of General Linguistics, Faculty of Literature and Human Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

✉ masihemofidi@yahoo.com

2. Assistant Professor of General Linguistics, Faculty of Literature and Human Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. (Corresponding Author)

✉ kamyabigol@um.ac.ir

3. Associate Professor of General Linguistics, Faculty of Literature and Human Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

✉ alalizadeh@um.ac.ir

Introduction

Persian language has a long-standing, unbreakable link with the history, culture, and civilization of Iranians, so that today it is one of the important pillars of Iran's national identity. In addition, Farsi is the official language of our country and the language of instruction and intellectual and scientific communication, which forms an important part of our thinking within the framework of its rules. For this reason, the quality of our intellectual connections and scientific and technical growth depends entirely on the quality of our language, the Persian language. On the other hand, the media coverage and the serious issue of the role of the Internet in shaping culture, identity, and beliefs and social values and relationships increase the importance of research in this field. Today's new communication media are of special interest. Among the most important functions of this communication tool, it is possible to create spaces and facilities such as SMS services, set up and create communities and interactive groups through cyberspace that allow communication between different groups of linguistic and cultural communities.

Purpose

The main purpose of this research was to study the messages of the Farsi-speaking users of the Telegram communication network from the linguistics perspective. In this regard, the linguistics and rhetorical correspondence of short messages in Persian language was studied by the content-analysis method.

The present study investigates and describes some of these language abnormalities in the telegram. The framework used in this research is the "Farsi Non-Standard" framework of Zolfaghari (2006). The reason for using Zolfaghari indexes for data analysis is to base the standard framework on the deviation from the criteria and to assess the current state of the written language in cyberspace. Based on Zolfaghari, non-standard patterns of writing are divided into three general categories, which include technical, linguistic, and rhetorical areas.

Methodology

The method used in this research is "quantitative content analysis", which is one of the most important methods of documentary study. This research is essentially exploratory and applied research that analyzes errors. The information necessary for writing the background and theoretical foundations of the research is derived from the library's resources and documents, and its data is also gathered from the cyberspace. The data of this research include the conversations and communication of Persian-speaking users in the Telegram's social network. The reason for choosing this space is to be general, familiar and widely used for most Internet users in Iran. To do this research, first, according to the preliminary studies and the proposed project, the sampling from the statistical society was carried out as follows. Then, the results were analyzed using descriptive and inferential statistics.

The statistical population of this research consists of 150 messages, randomly selected from 5 different groups and 327 sentences. After selecting the statistical population, each sentence was examined for technical, linguistic and rhetorical principles based on non-standard linguistic patterns, and a report was made of the frequency of errors in each domain.

Results

By the analysis of sentences and messages in different groups of Telegrams network, it can be concluded that users are interested in conveying the concept rather than the structure of the sentence. In fact, what matters more to users is the communication and transmission of messages, ideas, and opinions, and pay less attention to the quality and accuracy of writing.

Some common writing errors in the Telegram are also seen in everyday conversations of individuals, because messages such as face-to-face conversations are transmitted simultaneously and instantly between users. In fact, Persian language in social media is a combination of written language and spoken language, which can be closer to formal dialogue or writing, depending on things like the content of the group, the subject of the conversation, the audience, etc.

A total of 501 errors were found in two areas, of which 62.27% errors were related to linguistic forms and 37.72% to rhetorical forms. Investigations showed that the majority of errors in the linguistic domain were related to the use of foreign names and the most common forms in the rhetorical domain, pertained to the transposition of the sentence structures.

Conclusion

Persian language used in cyberspace differs from standard Persian language. The first step in correcting communication language errors in cyberspace is to inform the users about the type of errors. In the next step, the language errors should be replaced, if possible, with standard forms. Equipping cyber social networks with Farsi error-detection software can also prevent the spread of errors.

Innovation

Persian language is one of the varieties of Farsi language which is influenced by a variety of issues such as speed, user interaction, efficiency, informal and real time, and the high speed of the exchange of information in these spaces reduces the accuracy of the writing and causes errors such as displacement of the sentences elements.

Iran Cultural Research

Abstract

Bibliography

- Abbasian, F., & Tahririan, M. H. (2014). Tajziye va tahlil-e goftemāni va sovari-ye nāmeḥā-ye electronici: Barresi-ye moqābelei-ye in siyāq-e kalām [The discoursal and formal analysis of E- Mails a cross disciplinary genre analysis]. *Journal of Applied Linguistics*, 11(2), 1-22.
- Ameli, S. R., Sabar, Sh., & Ranjbar Ramezani, M. (2007). *Motāle'āt-e telefon-e hamrāh* [Mobile studies]. Tehran, Iran: Samt.
- Bagheri Karam, Sh. (2011). *Barresi-ye kārbordšenāxti-ye payāmakhā-ye zabān-e Fārsi* [Cognitive application of Persian language sms] (M.A. Thesis). Faculty of Foreign Languages, University of Isfahan, Iran.
- Benedict, M. (2009). *Internet and cyberspace*. Frankfurt: Entwickler Press. doi: 10.1201/b15441-3
- Bijankhan, M. (2012). Xat va zabān-e Fārsi dar fazā-ye majāzi [Persian language in cyberspace]. *Hamāyeš-e Mohtavā-ye Melli dar Fazā-ye Majāzi [Internatinal Conference on Cyberspace]*, Tehran, Iran.
- Cicognani, A. (1998). On the linguistic nature of cyberspace and virtual communities. *Virtual Reality, Research, Development and Applicatio*, 16-24. doi: 10.1007/bf01409794
- Crystal, D. (2001). *Language and the internet*. Cambridge, England: Press Syndicate of the University of Cambridge. doi: 10.1017/cbo9781139164771
- Crystal, D. (2006). *Enqelāb-e zabāni* [The language revolution] (SH. Naghsh Tabrizi, Trans.). Tehran, Iran: Qoqnoos Press. doi: 10.1558/sols.v7i1.132
- Ghasemi, Z. (2012). *Tahlil-e goftemāni-ye payāmakhā-ye telefoni-ye Fārsizabānān bar asās-e me'yār-e ensejām-e matn-e Helidie* [The discourse analysis of Persian-language text messages based on the Helidie text coherence criterion] (M.A. Thesis). Ferdowsi University, Mashhad, Iran.
- Halliday, M. A. K. (1994). *Written language, standard language, global language*. London: Cassell Press. doi: 10.1002/9780470757598.ch20
- Jabbari Azerbaijani, F. (2008). *Zabān-e payāmhā-ye kutāh-e Fārsi* [Analyzing short message system in Persian language] (M.A. Thesis). Payame Noor University, Tehran, Iran. *Journal of Iranian Cultural Research*, 1(2), 57-78. doi: 10.7508/ijcr.2008.02.003
- Kowsari, M., & Kheirkhah, T. (2008). *Tahlil-e mohtavā-ye payāmhā-ye kutāh-e dānešjuyān-e dānešgāhā-ye Tehran* [Content analysis of student's short messages; Tehran's universities].
- Najafi, A. (2002). *Ghalat nanevisim: Farhang-e došvārihā-ye zabān-e Fārsi* [Do not write wrong]. Tehran, Iran: University Publication Center.
- Persian Language and Literature Academy (2003). *Dastur-e xat-e Fārsi* [Persian written language rules]. Tehran.

- Poster, M. (1999). *Asr-e Dovvom-e resānehā* [The Second media age] (GH. Salehyar, Trans.). Tehran, Iran: Našr-e Mo'assese-ye Iran. England: Polity Press.
- Rahnama, H. (2006). *Zabān: Goftār va neveštār, jastāri dar resānei goruhi va jāme'e* [Language: Speech and writing, research in mass media and society]. *Majmu'e Maqālāt-e Zabān va Resāne* [Language and Media], Radio Research and Development Center, Tehran, Iran.
- Sayyadi, N. (2012). *Tahlil-e goftemān-e mokāleme-ye payām kutāh-e zanān va mardān-e Fārsizabān* [Short message conversation discourse analysis of Farsi-speaking men and women] (M.A. Thesis). Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.
- Shahriarifard, A., & Chalmaghani, A. (2013). *Zabān-e Fārsi dar šabakehā-ye ejtemā'i* [Persian language on social networks]. *Majmu'e Maqālāt-e Naxostin Hamandiši-ye Zabān-e Fārsi va Internet* [Proceedings of The Thought of Farsi and The Internet] (pp. 27-54), Nevis Parsi Press, Tehran, Iran.
- Yavari, Z. (2011). *Barresi-ye goft-o-gu-ye Interneti dar čārčub-e rāhkārhā-ye Grice* [Evaluating Internet conversations within the framework of the Grice' guide] (M.A. Thesis). University of Isfahan, Isfahan, Iran.
- Zandi, B., & Rabbani, F. (2010). *Barresi-ye mizān-e hamxāni-ye zabān-e Payām Kutāh bā zabān-e Fārsi-ye me'yār* [Congruence between SMS language and the standard Persian]. *Journal of Cultural Research*, 2(1), 47-76. doi: 10.7508/ijcr.2009.05.003
- Zolfaghari, H. (2007). *Olguhā-ye gheyr-e me'yār dar zabān-e matbu'āt* [Non standard writing patterns in the Persian newspaper in Iran]. Tehran, Iran: National Studies Quarterly.

Iran Cultural Research

Abstract

آسیب شناسی زبانی و بلاغی زبان فارسی در شبکه ارتباطی تلگرام

مسیحه هدایت مفیدی^۱، عطیه کامیابی گل*^۲، علی علیزاده^۳

دریافت: ۱۳۹۶/۰۵/۱۲ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۹/۰۲

چکیده

امروزه تلفن همراه، به‌عنوان مدرن‌ترین ابزار ارتباطی، با امکانات گسترده، آسان، و ارزان، کاربرد ویژه‌ای دارد. یکی از وظایف و کاربردهای ویژه گوشی‌های هوشمند، ایجاد فضاها و امکاناتی مانند خدمات پیام کوتاه و راه‌اندازی گروه‌های ارتباطی از طریق فضاهای مجازی است که ارتباط بین افراد و گروه‌های مختلف جوامع زبانی و فرهنگی را امکان‌پذیر می‌کند. با گسترش سریع محتوا در شبکه جهانی اینترنت، یکی از برنامه‌های راهبردی، حمایت از زبان ملی در محیط چندزبانه فضای مجازی است. گاهی زبان فارسی به‌کاررفته در این فضاها دارای ایرادهای اساسی است. در این مقاله سعی شده است پیام‌های کاربران فارسی‌زبان شبکه ارتباطی تلگرام از منظر زبان‌شناسی و به روش تحلیل محتوا و میزان همخوانی زبانی و بلاغی پیام‌های کوتاه با زبان فارسی معیار بررسی شود. جامعه آماری این پژوهش، شامل ۱۵۰ پیام است که از ۵ گروه به‌طور تصادفی انتخاب شده‌اند و پیام‌ها شامل ۳۲۷ جمله است. مجموع خطاها در دو حوزه، ۵۰۱ مورد بود که ۶۲/۲۷ درصد آن‌ها مربوط به ایرادهای زبانی و ۳۷/۷۲ درصد، مربوط به اشکال‌های بلاغی می‌شد. بررسی‌ها نشان داد که بیشترین خطاها در حوزه زبانی، مربوط به کاربرد اسامی بیگانه و بیشترین اشکال‌ها در حوزه بلاغی، مربوط به جابه‌جایی ارکان جمله است. نتیجه بررسی‌ها نشان می‌دهد زبان فارسی به‌کاررفته در فضای مجازی، مغایرت‌هایی با زبان فارسی معیار دارد. نخستین گام در راستای اصلاح خطاهای زبان ارتباطی در فضای مجازی، آگاهی دادن در مورد نوع خطاها به کاربران است و در وهله بعد این ناهنجاری‌های زبانی باید، در صورت امکان، کنترل، و الگوهای معیار، جایگزین آن‌ها شوند.

کلیدواژه‌ها: فضای مجازی، رسانه، زبان فارسی، زبان اینترنتی، الگوهای غیر معیار، شبکه ارتباطی تلگرام

۱. دانشجوی دکتری زبان‌شناسی همگانی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. masihemofidi@yahoo.com

۲. استادیار زبان‌شناسی همگانی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران (نویسنده مسئول). kamyabigol@um.ac.ir

۳. دانشیار زبان‌شناسی همگانی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. alalizadeh@um.ac.ir

مقدمه

عصر حاضر، عصر فناوری، رسانه‌های گروهی، و ارتباطات است. دنیای کنونی ما عصر وسایل ارتباط جمعی، از جمله رادیو، تلویزیون، ماهواره، تلفن همراه، و اینترنت است و افراد، دیگر محدودیت‌های ارتباطی گذشته را ندارند. هر لحظه در هر کجا که باشند می‌توانند با هر نقطه‌ای از جهان که بخواهند، ارتباط برقرار کنند.

تلفن همراه به‌عنوان ابزار نوین اطلاع‌رسانی، علاوه بر داشتن کاربردهای گسترده در حوزه‌های گوناگون اطلاع‌رسانی، ارتباط‌دهی، تداوم‌بخشی، مفرح‌سازی، و تحریک‌پذیری، برخی پیامدهای نامناسب اجتماعی و فرهنگی را نیز به دنبال دارد. افزایش تولید وسایلی از قبیل تلفن همراه و اینترنت و آسانی دسترسی به آن‌ها سبب شده است که گروه‌های زیادی از افراد جامعه با سنین مختلف به این دنیای مجازی راه پیدا کنند. فضای مجازی، نسل جدیدی از روابط و تعامل‌ها را ایجاد کرده است که با وجود عمر کوتاه، توانسته است به خوبی به زندگی مردم راه پیدا کند. مردم بسیاری در سنین مختلف و از گروه‌های اجتماعی متفاوت در فضای مجازی کنار هم آمده‌اند و از فاصله‌های بسیار دور در دنیای واقعی، از این طریق با هم ارتباط برقرار می‌کنند (بیجن‌خان، ۱۳۹۱، ۲).

امروزه روش‌های ارتباط با دیگران از طریق اینترنت افزایش یافته است. شبکه‌های اجتماعی، نسل جدیدی از پایگاه‌هایی هستند که این روزها در کانون توجه کاربران شبکه‌های جهانی اینترنت قرار گرفته‌اند. این گونه پایگاه‌ها بر مبنای تشکیلات آنلاین فعالیت می‌کنند و هریک، دسته‌ای از کاربران اینترنتی با ویژگی خاص را گرد هم می‌آورند.

شبکه‌های اجتماعی را گونه‌ای از رسانه‌های اجتماعی می‌دانند که امکان دستیابی به شکل جدیدی از برقراری ارتباط و به اشتراک‌گذاری محتوا در اینترنت را فراهم کرده‌اند. اینترنت و سرویس‌های ارائه شده در قالب آن، با اینکه ابزار مفیدی برای کسب و تبادل اطلاعات هستند، می‌توانند ویرانگر نیز باشند.

زبان در فرایند ارتباطی، جایگاه اساسی‌ای دارد. درباره زبانی که در جامعه استفاده می‌شود، می‌توان به دو گونه اشاره کرد: زبان گفتار یا روزمره، به معنی زبان محاوره رایج یا زبان زنده گفتاری توده مردم، و زبان معیار. به گفته مدرسی، زبان معیار، گونه‌ای معتبر از هر زبان است که الگوها و صورت‌های تلفظی، املائی، و دستوری آن را بیشتر گویندگان تحصیل کرده به کار می‌برند که در مراکز فرهنگی و سیاسی هر کشور زندگی می‌کنند (مدرسی، ۱۳۸۶).

زبان فارسی با تاریخ، فرهنگ، و تمدن ایرانیان پیوندی دیرینه و ناگسستنی دارد؛ به گونه‌ای که امروزه یکی از ارکان مهم هویت ملی ایرانیان به شمار می‌آید. علاوه بر این، زبان فارسی، زبان

رسمی کشور ما و زبان آموزش و ارتباط‌های فکری و علمی است که بخش مهمی از تفکر ما در چارچوب قواعد آن شکل می‌گیرد. به همین علت، کیفیت ارتباط‌های فکری و رشد علمی و فنی ما کاملاً به کیفیت زبان ما، یعنی زبان فارسی، وابسته است. از سوی دیگر، فراگیر شدن رسانه‌ها و موضوع جدی نقش اینترنت در شکل‌دهی به فرهنگ، هویت، و باورها و ارزش‌های اجتماعی و ارتباط‌ها، اهمیت پژوهش در این زمینه را افزایش می‌دهد.

این روزها رسانه‌های نوین ارتباطی از جذابیت خاصی برخوردار هستند. از جمله مهم‌ترین وظایف و کاربردهای ویژه این ابزار ارتباطی می‌توان به ایجاد فضاها و امکاناتی مانند خدمات پیام کوتاه، راه‌اندازی و ایجاد اجتماعات و گروه‌های تعاملی و ارتباطی از طریق فضاها و سایبری و مجازی اشاره کرد که ارتباط بین افراد و گروه‌های مختلف جوامع زبانی و فرهنگی را امکان‌پذیر می‌کند. تحولات و پیشرفت‌های علمی و ارتباطی در هر جامعه از پدیده‌های مهمی است که اثرات زبانی گسترده‌ای دارد. برای بررسی نمونه‌های ناهمخوانی یا هنجارگریزی گونه اینترنتی زبان با زبان فارسی معیار باید بررسی‌هایی انجام شود، زیرا زبان فارسی به کاررفته در این فضاها دارای ایرادهای اساسی است.

پژوهش حاضر به بررسی و توصیف برخی از این ناهنجاری‌های زبانی در تلگرام می‌پردازد. چارچوب به کاررفته در این پژوهش، چارچوب «غیر معیارهای نوشتاری زبان فارسی» ذوالفقاری (۱۳۸۵) است. دلیل استفاده از شاخص‌های ذوالفقاری برای تحلیل داده‌ها، مبنا قراردادن چارچوبی استاندارد برای بررسی انحراف از معیارها و محک زدن وضعیت کنونی زبان نوشتاری در فضای مجازی بوده است؛ به بیان دیگر، داده‌های این پژوهش با زبان فارسی نوشتاری معیار که ذوالفقاری به اصول آن در حوزه‌های مختلف اشاره کرده است، مقایسه شده‌اند. در اثر ذوالفقاری، غیر معیارهای نوشتاری به سه گروه کلی تقسیم شده‌اند که شامل حوزه فنی، زبانی، و بلاغی هستند. در مقاله حاضر، تنها دو حوزه زبانی و بلاغی بررسی و تحلیل شده‌اند و در این راستا در پی پاسخ‌گویی به پرسش‌های زیر هستیم:

۱. کدام یک از دو حوزه اصلی زبانی و بلاغی، بیشترین انحراف از زبان معیار را دارد؟

۲. رایج‌ترین نوع خطاها و الگوی غیر معیار زبانی و بلاغی کدام است؟

با گسترش تعداد صفحه‌ها و کانال‌ها در شبکه‌های اجتماعی و تنوع موضوع‌ها و اطلاع‌رسانی در حوزه‌های مختلف، روزانه تعداد زیادی از ساختارهای غیر معیار، تعبیرهای نامناسب، و غلط‌های املائی و... ترویج می‌شود و تأثیر نامطلوبی بر فرهنگ نوشتاری فارسی‌زبانان می‌گذارد. در این شرایط، بسیاری از افراد از میان ابزارهای مختلف اطلاع‌رسانی، تنها به خواندن

اطلاعات خبری، علمی، ورزشی و... در فضای مجازی اکتفا می‌کنند و در نتیجه زمان زیادی در هر روز، با داده‌های زبانی در این فضاها سروکار دارند و این امر بر چگونگی به‌کارگیری زبان یا مهارت نوشتار آنان تأثیر می‌گذارد.

ایرادهای زبان فارسی در فضای مجازی یا ناشی از ناآگاهی از قواعد ساختار زبان فارسی، یا ناشی از اشکال‌های منطقی، بلاغی، تلفظی، و بیانی است. با توجه به رواج سریع الگوهای زبانی غیر معیار، شناخت و بررسی آن‌ها ضروری است، زیرا در گذر زمان، الگوهای زبانی غیر معیار به‌عنوان الگوهای معیار پذیرفته خواهند شد و در نتیجه زبان، دچار نقص می‌شود و اگرچه به‌ظاهر بتواند به نقش ارتباطی خود ادامه دهد، اما قواعد آن دگرگون و صرف و نحو آن دچار اشکال می‌شود. نخستین گام برای جلوگیری از این معضل، آگاهی دادن از نوع خطاها به کاربران است و در مرحله بعد، این ناهنجاری‌های زبانی باید کنترل، و الگوهای معیار جایگزین آن‌ها شوند.

بنابراین، هدف از انجام این پژوهش، بررسی خطاهای کنشی زبان فارسی در شبکه اجتماعی ارتباطی تلگرام و تقسیم‌بندی خطاهای نوشتاری، بررسی کیفی و کمی خطاهای زبان نوشتاری در تلگرام، و مقایسه الگوهای غیر معیار زبان فارسی نوشتار با الگوهای معیار زبان فارسی در دو حوزه زبانی و بلاغی است، و در پایان، راهکارهایی برای کنترل و اصلاح الگوهای زبانی در شبکه‌های اجتماعی و پیشنهادهایی برای پژوهش‌های بعدی ارائه شده است.

۱. پیشینه پژوهش

به‌طور کلی پژوهش‌ها و بررسی‌های انجام‌شده درباره ارتباط فضای مجازی و زبان فارسی به دو گروه عمده تقسیم می‌شوند: گروه نخست، عوامل غیرزبانی و فرازبانی مانند کاربردشناسی زبان، تأثیر شرایط اجتماعی، فرهنگی، سن، جنسیت، تحصیلات و... بر کاربرد زبان فارسی در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی را بررسی کرده‌اند و گروه دیگر، زبان فارسی و خطاهای زبانی در فضای مجازی را توصیف، و به مقایسه این گونه زبانی با زبان معیار می‌پردازند. درباره ارتباط متقابل عوامل غیرزبانی و زبان فارسی در فضای مجازی، بررسی‌های زیادی انجام شده است که در ادامه به برخی از این پژوهش‌ها اشاره کرده‌ایم.

باقری (۱۳۹۰) در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی کاربردشناختی پیامک‌های زبان فارسی»، به مطالعه کاربردشناختی داده‌های پژوهش برگرفته از محاوره‌های موجود در پیامک‌های فارسی - در چارچوب نظریه «راهکارهای مکالمه‌ای گرایس» پرداخته است.

ترکی (۱۳۸۷) پژوهشی با عنوان «بررسی زبان پیام کوتاه تلفن همراه در بین کاربران فارسی‌زبان»

انجام داده است. این پایان‌نامه، پژوهشی در حوزه زبان‌شناسی اجتماعی است که پیامک‌های کاربران فارسی‌زبان و کاربرد خط فارسی در آن‌ها را با تأکید بر جنسیت بررسی می‌کند.

پیشگاه‌زاده (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان «محواره اینترنتی و تأثیر آن در فرهنگ عمومی با تأکید بر کاربردهای متنوع و نوین شبکه اینترنت» سعی کرده است به تأثیرات استفاده از اینترنت بر فرهنگ محاوره بپردازد و هم‌زمان، این موضوع را مطرح کرده است که اینترنت باعث ایجاد تغییراتی در زبان محاوره شده و بر فرهنگ عمومی تأثیر گذاشته است.

صیادی (۱۳۹۱) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «تحلیل گفتمان مکالمه پیام کوتاه زنان و مردان فارسی‌زبان» به بررسی گفتمان پیام کوتاه زنان و مردان فارسی‌زبان می‌پردازد. هدف اصلی این پژوهش، بررسی تفاوت‌های موجود میان پیام کوتاه زنان و مردان به لحاظ زبان‌شناسی است.

کوثری و خیرخواه (۱۳۸۷، ۴) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل محتوای پیام‌های کوتاه دانشجویان دانشگاه تهران»، پیام کوتاه را به‌عنوان ابزار تسهیل‌گر ارتباط میان‌فردی بررسی کرده‌اند. این مقاله که از منظری جامعه‌شناسی محتوای پیام‌های کوتاه را تحلیل کرده است، درنهایت، بیان می‌کند که نوعی اخلاق ارتباطی جدید به‌ویژه میان دو جنس - در حال ظهور است و تلفن همراه پیام کوتاه، تأثیر چشمگیری بر آن دارند.

جباری (۱۳۸۵) نیز در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی پیام کوتاه زبان فارسی از منظر زبان‌شناسی اجتماعی» پیام‌های کوتاه را از جنبه‌های صوری و محتوایی، مطالعه و تحلیل کرده است. آقاابراهیمی و میرطلایی (۱۳۹۲) تأثیر متغیر جنسیت را بر میزان استفاده و بلاگ‌نویسان از گفتمان نماهای انسجام‌آفرین بررسی کرده‌اند.

همان‌گونه که پیشتر گفته شد، دسته دوم پژوهش‌های انجام‌شده درباره زبان فارسی و فضای مجازی، بررسی‌هایی توصیفی و مقایسه‌ای در زمینه ویژگی‌های زبان فارسی در شبکه‌های اجتماعی هستند که گزارشی از وضعیت زبان فارسی و خط‌های رایج در سطوح مختلف زبانی ارائه کرده‌اند. در این دسته از پژوهش‌ها، ساخت‌های غیر معیار زبان فارسی در فضای مجازی با زبان فارسی نوشتاری معیار، یا با وضعیت زبان‌های دیگر در شبکه‌های اجتماعی مقایسه شده‌اند. در ادامه به برخی از پژوهش‌های توصیفی در این زمینه اشاره شده است.

میرزبابایی (۱۳۸۳) گونه زبانی اتاق‌های گفت‌وگو در اینترنت را توصیف کرده است.

محمدنژاد عالی‌زمینی و کاووسی (۱۳۸۷) کتاب «تأثیر فناوری‌های نوین ارتباطی بر زبان

فارسی» را تهیه و تدوین کرده‌اند.

غفوری (۱۳۹۳) در مقاله «آسیب‌شناسی استفاده از زبان فارسی در وبلاگ‌نویسی» به مشکلات زبان فارسی در مطالب و بلاگ‌ها پرداخته است.

زندى و ربانى (۱۳۸۸) در مقاله خود، به بررسی میزان همخوانی زبان پیام کوتاه با زبان فارسی معیار در مضامین مختلف و نگارش‌های فارسی، انگلیسی و فینگلیش در شش ماهه نخست سال ۱۳۸۷ پرداخته است.

بی‌جن‌خان (۱۳۹۱) در مقاله «خط و زبان فارسی» با بحث درباره ویژگی‌های رسانه‌های اینترنتی، ثابت کرده است که زبان اینترنتی فارسی یکی از گونه‌های زبانی فارسی است که متأثر از سرعت و تعامل، و همچنین، غیررسمی و فی‌البداهه است که برای ارتباط زبانی کاربران استفاده می‌شود.

قلی‌فامیان (۱۳۹۲، ۱۱) مقاله «جایگاه زبان فارسی در اینترنت: بررسی وضعیت کنونی و چشم‌انداز آینده» را نوشته و در آن به بررسی و شناخت جایگاه زبان فارسی در محیط اینترنت و مقایسه آن با چند زبان دیگر، مانند انگلیسی و روسی در منطقه و خاورمیانه پرداخته است.

چلمقانی و شهریاری‌فرد (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان «آسیب‌شناسی توصیفی زبان فارسی در اینترنت»، وضعیت زبان فارسی در اینترنت و شبکه‌های اجتماعی را بررسی کرده و بر این نظرند که وضعیت زبان فارسی در پایگاه‌های خبری، وب‌نوشته‌ها و رایانامه‌ها که صورت رسمی‌تری دارند، نسبتاً مناسب است و باید از ظرفیت این فناوری‌ها برای گسترش زبان فارسی بیشتر استفاده کرد، اما در شبکه‌های اجتماعی و سرویس‌های چت، وضعیت به گونه‌ای است که لایه‌های مختلف زبانی، شامل آواشناسی، واج‌شناسی، املاى واژگان، ساخت واژه، نحو و کاربردشناسی، در معرض تغییرات بنیادین و نیازمند توجه ویژه‌ای است.

۲. روش پژوهش

روش به‌کاررفته در این پژوهش، «تحلیل محتوای کمی» است که از روش‌های مهم مطالعه اسنادی است. این پژوهش از نظر ماهیت، پژوهشی اکتشافی و کاربردی است که به تحلیل خطاها می‌پردازد. اطلاعات لازم برای نگارش پیشینه و مبانی نظری پژوهش از منابع و اسناد کتابخانه‌ای به‌دست آمده و داده‌های آن نیز از فضای مجازی گردآوری شده است. داده‌های این پژوهش در بردارنده گفت‌وگوها و ارتباطات کاربران فارسی‌زبان در شبکه اجتماعی تلگرام است. دلیل انتخاب این فضا، عمومی بودن، آشنا بودن و پرکاربرد بودن آن برای اغلب کاربران اینترنت در ایران است. برای انجام پژوهش حاضر، ابتدا براساس مطالعات اولیه و طرح ارائه‌شده، نمونه‌گیری از جامعه آماری به شرح زیر انجام شد و سپس، نتایج به‌دست‌آمده، به کمک آمار توصیفی و

استنباطی بررسی و تفسیر شدند. جامعه آماری این پژوهش شامل ۱۵۰ پیام است که از ۵ گروه مختلف به طور تصادفی انتخاب شده‌اند و پیام‌ها شامل ۳۲۷ جمله هستند. پس از انتخاب جامعه آماری مورد بررسی، یکایک جمله‌ها به لحاظ داشتن الگوهای زبانی غیرمعیار از نظر اصول زبانی و بلاغی بررسی شدند و گزارشی از بسامد خطاها در هر حوزه ارائه شد.

۳. تحلیل داده‌ها

این بخش شامل بررسی و دسته‌بندی انواع خطاهای زبان فارسی نوشتاری به کاررفته در شبکه اجتماعی تلگرام است. غیرمعیارهای بررسی شده در این فضا به دو دسته کلی اشکال‌های زبانی و بلاغی تقسیم می‌شوند.

۳-۱. ویرایش زبانی

این بخش پژوهش به بررسی ایرادهای زبانی داده‌ها اختصاص دارد. ویرایش زبانی، بخشی از ویرایش عمومی است که به «درست کردن زبان و شیوه بیان سازه‌ها» می‌پردازد. این نوع ویرایش، دارای زیربخش‌های متفاوتی است که برای آسان‌تر شدن بررسی، مطالب این قسمت در سه بخش کلی تر اسم، فعل، و حرف ارائه می‌شود.

۳-۱-۱. اسم

استفاده از واژه‌های بیگانه: یکی از نشانه‌های زبان معیار، خلوص آن است که ورود واژه‌های بیگانه، آن را مخدوش می‌کند. قرض‌گیری زبانی به دلایل مختلفی از جمله تماس‌های جوامع انسانی با یکدیگر رخ می‌دهد. در پیام‌ها و گفت‌وگوهای فضای مجازی، استفاده از کلمه‌های غیرفارسی نیز دیده می‌شود؛ این امر گاهی به دلیل رایج بودن برخی از این کلمه‌ها در زبان محاوره فارسی اتفاق می‌افتد، اما معمولاً دلیل استفاده از برخی کلمه‌های انگلیسی که معادل روانی در زبان فارسی دارند، جلب توجه و متفاوت بودن است که به آن پرستیژ اجتماعی نیز گفته می‌شود. در جمله‌های بررسی شده، ۶۱ بار کلمه بیگانه به کار رفته بود. در زیر برخی از کلمه‌های بیگانه و معادل فارسی آن‌ها برای نمونه آورده شده است.

جدول شماره (۱). کلمه‌های بیگانه و معادل فارسی

کلمه بیگانه	معادل فارسی	کلمه بیگانه	معادل فارسی
فول‌تایم	تمام‌وقت	آیتم	بخش
فی‌الواقع	درحقیقت	لیست	فهرست
بیزی	مشغول	تکنولوژی	فناوری

معادل فارسی	کلمه بیگانه	معادل فارسی	کلمه بیگانه
طرح	پروژه	بایگانی	آرشیو
با وجود	علی‌رغم	سازمان	ارگان
فن	تکنیک	قالب	فرمت
پیامدها	تبعات	همایش	سمینار
نوع	ژانر	حل‌ننده	لاینحل
دستورها، قانون‌ها	ضوابط	جهان‌بینی	ایدئولوژی
ماده‌گرایانه	ماتریالیستی	با وجود این، همچنین	درعین‌حال
زندگی‌نامه	بیوگرافی	نشانه	آرم
سرباز زدن	تخطی	دروغین	کذب
تجملاتی	لاکچری	قابل	مستعد
عصبی، نگران	تنس	خدانگه‌دار	بای
مجله	ژورنال	همه‌گیر	اپیدمی
حساسیت	آلرژی	فرایند	پروسه

با توجه به اینکه استفاده از کلمه‌های بیگانه در زبان فارسی رایج است و برخی از آن‌ها بسیار کاربردی و متداول هستند، استفاده از کلمه‌های بیگانه را نمی‌توان به‌طور قطعی خطا به‌شمار آورد، اما با در نظر گرفتن اصول چارچوب نظری و خطا محسوب شدن این کلمه‌ها در چارچوب نظری، گزارشی از کاربرد واژه‌های بیگانه به‌عنوان خطا ارائه شد.

کلمه‌هایی که در بالا به آن‌ها اشاره شد، معادل‌های روان و رایجی در زبان فارسی دارند؛ به همین دلیل، کاربرد کلمه‌های بیگانه، خطا در نظر گرفته شد.

کاربرد قواعد عربی: یکی دیگر از اشتباه‌های رایج در مقوله اسم، استفاده از نشانه‌های خاص عربی با کلمه‌های فارسی است؛ برای مثال، کلمه «میادین» با نشانه جمع عربی، جمع بسته شده است، درحالی‌که باید به‌صورت «میدان‌ها» به‌کار رود. در بررسی داده‌های این پژوهش، کاربران فارسی‌زبان، ۱۴ بار علامت جمع «ات» را با کلمه‌های فارسی ترکیب کرده‌اند که بیشترین بسامد مربوط به کلمه «ترکیبات» بوده است. در جمله‌های بررسی شده، ۳۸ مورد از نشانه‌های خاص زبان عربی با کلمه‌های زبان فارسی استفاده شده بود.

کاربرد صفت نامناسب: در میان داده‌های مورد بررسی، موارد زیادی از به‌کارگیری صفت‌های نامناسب (۲۲ مورد) به شیوه‌های مختلف دیده می‌شود.

کاربرد ضمیر نامناسب: ضمیر، از نظر شخص، فرد یا جمع بودن، ذی‌روح و بی‌روح بودن، به‌کار رفتن برای انسان و غیرانسان، و... باید با مرجع خود تناسب داشته باشد. گاهی نیز به‌دلیل ابهام در کاربرد ضمیر، مرجع آن در جمله مشخص نیست؛ برای نمونه، در جمله «علی به حسن گفت که پدرش از سفر برمی‌گردد.» مشخص نیست که ضمیر «ش» به پدر علی بازمی‌گردد یا پدر حسن.

- در تحلیل و بررسی جمله‌ها، تنها ۱۲ مورد استفاده نامناسب از ضمیرها دیده شد.
- کاربرد قید نامناسب: کاربرد نامناسب قید معمولاً به شکل‌های زیر رخ می‌دهد:
- کاربرد نابجای قید تأکید زمانی؛
  - کاربرد قیدهای بلند به جای قیدهای کوتاه؛
  - کاربرد قیدها به جای هم بدون داشتن معنای یکسان؛
  - ناهمخوانی قید با معنای جمله؛
  - کاربرد قید در غیر جایگاه دستوری خود؛ برای مثال، به جای اسم، یا صفت.
- ...و...

۲۳ مورد کاربرد نامناسب قید در جمله‌ها دیده شد.

روی هم رفته، ۱۵۶ مورد خطا در حوزه اسم وجود داشت که بیشترین خطا مربوط به استفاده از اسامی بیگانه بود که این میزان خطا ۳۹/۱۰ درصد از اشکال‌های حوزه اسم را شامل می‌شود.

جدول شماره (۲). موضوع‌ها و بسامد خطاها در حوزه اسم

موضوع	اسامی بیگانه	قواعد عربی	صفت نامناسب	ضمیر نامناسب	قید نامناسب
بسامد	۶۱	۳۸	۲۲	۱۲	۲۳
درصد (حوزه اسم)	٪۳۹/۱۰	٪۲۴/۳۵	٪۱۴/۱۰	٪۷/۶۹	٪۱۴/۷۴
درصد (مجموع خطاها)	٪۱۲/۱۷	٪۷/۵۸	٪۴/۳۹	٪۲/۳۹	٪۴/۵۹

۲-۱-۳. حرف

اشکال‌های موجود در استفاده از حرف اضافه، از ایرادهای مهم زبانی به‌شمار می‌آید که در زبان فضای مجازی نیز نمونه‌هایی از آن دیده می‌شود.

ایرادهای کاربرد حروف به چند دسته تقسیم می‌شوند: حرف اضافه زاید، حذف حرف اضافه، حرف اضافه نامناسب.

- همیشه شرایط وفق مراد نیست و... / همیشه شرایط بر وفق مراد نیست و... (نیابردن حرف اضافه)؛
- بازم تیشون از ما باخت/ تیشون به ما باخت (حرف اضافه نادرست).

در بین داده‌های بررسی شده، ۴۳ مورد اشتباه در به‌کارگیری حروف دیده شد که بیشتر آن‌ها مربوط به حرف ربط نامناسب بودند.

۳-۱-۳. فعل

فعل یکی از مهم‌ترین ارکان جمله است. هرگونه اشکالی در کاربرد افعال، علاوه بر اینکه ممکن است موجب تغییر معنای جمله یا ابهام آن شود، بر ساختمان نحوی جمله نیز تأثیر می‌گذارد. ایرادهای مربوط به کاربرد فعل، مواردی است از قبیل: ناهماهنگی نهاد و فعل؛ حذف بی‌قرینه فعل؛ زمان نامناسب فعل؛ مجهول نامناسب؛ دوری اجزای فعل مرکب؛ کاربرد وجه وصفی؛ فعل نامناسب.

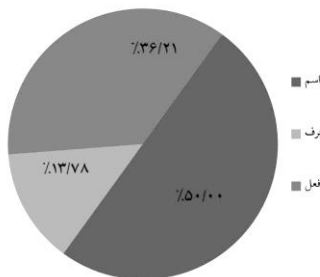
در جدول شماره (۳) موضوع‌های مربوط به کاربرد فعل و بسامد خطاها در هر حوزه نشان داده شده است. بررسی داده‌ها نشان داد که ۱۱۳ مورد خطا در حوزه فعل وجود دارد که بیشترین و کمترین خطاها به ترتیب مربوط به ناهماهنگی نهاد و فعل (۲۵/۶۶ درصد) و کاربرد وجه وصفی (۵/۳۰ درصد) است. در بررسی زبانی داده‌ها که به سه دسته کلی اسم، حرف، و فعل تقسیم شده‌اند، بیشترین خطاها در حوزه اسم (۱۵۶ مورد) و کمترین خطاها در کاربرد حروف (۴۳ مورد) دیده شد. جدول شماره (۴) نیز بسامد خطاهای زبانی در سه حوزه اسم، فعل، و حرف را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۳). موضوع‌ها و بسامد خطاها در حوزه فعل

موضوع	ناهماهنگی نهاد و فعل	حذف بی‌قرینه فعل	زمان نامناسب فعل	مجهول نامناسب	دوری اجزای فعل مرکب	کاربرد وجه وصفی	فعل نامناسب
بسامد	۲۹	۱۸	۲۱	۱۰	۸	۶	۲۱
درصد (حوزه فعل)	٪۲۵/۶۶	٪۱۵/۹۲	٪۱۸/۵۸	٪۸/۸۴	٪۷/۰۷	٪۵/۳۰	٪۱۸/۵۸
درصد (مجموع خطاها)	٪۵/۷۸	٪۳/۵۹	٪۴/۱۹	٪۱/۹۹	٪۱/۵۹	٪۱/۱۹	٪۴/۱۹

جدول شماره (۴). موضوع‌ها و بسامد ایرادهای زبانی

حیطه بررسی	کاربرد غیرمعیار اسم	کاربرد غیرمعیار حرف	کاربرد غیرمعیار فعل	جمع
بسامد	۱۵۶	۴۳	۱۱۳	۳۱۲
درصد (خطاهای زبانی)	٪۵۰	٪۱۳/۷۸	٪۳۶/۲۱	-
درصد (مجموع خطاها)	٪۳۱/۱۳	٪۸/۵۸	٪۲۲/۵۵	-

نمودار شماره (۱). بسامد خطاها در حوزه زبانی

همان‌گونه که داده‌های جدول شماره (۴) نشان می‌دهد، بیشترین و کمترین خطاها در حوزه زبانی، به ترتیب مربوط به کاربرد اسم و حرف است.

۳-۲. ویرایش بلاغی

۳-۲-۱. تعابیر نامناسب

منظور از تعابیر نامناسب موارد زیر است:

تعابیر کلیشه‌ای: که براساس کثرت تکرار و بدون تفکر، به صورت قالبی در زبان به کار می‌روند؛
تعابیر متکلفانه: که ناشی از فضل‌فروشی یا تظاهر به ادبی‌نویسی، کاربرد واژه‌های پیچیده و دور از هم و شاخ‌وبرگ دادن بی‌مورد است؛
ترکیب‌های نامناسب: مثل ادای نماز به جای خواندن نماز، ظرفیت به جای امکانات، کاهش پیشرفت و...

تعابیر ناقص: گاهی شتاب‌زدگی در نوشتن یا ایجاز و اختصارنویسی بی‌مورد باعث می‌شود که برخی از اجزای یک ترکیب، حذف شود که نتیجه آن نارسایی و مبهم شدن جمله مورد نظر است.
تعابیر عامیانه: مقصود از تعابیر عامیانه، برخی از تکیه‌کلمه‌ها یا عبارت‌ها و جمله‌هایی است که معمولاً در زبان گفتاری غیر معیار به کار می‌روند؛ برای مثال، تعابیری مانند «دست‌آخر» به جای درنهایت و سرانجام، «وارد بودن» به جای آشنا بودن، «روده‌دراز بودن» به جای پرحرفی، «واگیردار» به جای واگیر و...
۲۵ مورد کاربرد تعابیر نامناسب دیده شد.

۳-۲-۲. جمله‌های طولانی

در برخی پیام‌های بررسی شده در این پژوهش، با جمله‌های مستقل مرکبی روبه‌رو هستیم که بیش از حد طولانی شده‌اند. برخی از ساختارهای رایج در زبان نوشتار همچون جمله‌های معترضه و بلند و ساختارهای طولانی نباید به کار روند. روی هم رفته ۳۱ مورد جمله طولانی و پیچیده دیده شد.

۳-۲-۳. الگوی بیانی بیگانه

مقصود از الگوهای بیانی بیگانه، گرته‌برداری از الگوهای زبان بیگانه و تعمیم یا ترجمه واژه به واژه یک ترکیب یا عبارت بیگانه در فارسی است. گرته‌برداری ممکن است واژگانی، معنوی، یا نحوی باشد. در مجموع، ۱۱ مورد استفاده از الگوی بیانی بیگانه دیده شد.

۳-۲-۴. جابه‌جایی ارکان جمله

براساس قواعد نحوی زبان فارسی، هریک از اجزای جمله در زبان نوشتار جایگاه خاصی دارند. در برخی جمله‌ها، جابه‌جایی ارکان جمله موجب شده است که ساختار جمله به‌طور کامل،

نادرست شود. گاهی نیز جابه‌جایی ارکان جمله موجب تغییر معنای جمله یا معانی ضمنی آن می‌شود. در ۴۹ جمله جابه‌جایی اجزای جمله دیده شد.

- مثال: «باید از هر ابهامی دور باشه، قراردادی که می‌نویسی باهاشون».
«قراردادی که باهاشون می‌نویسی، باید از هر ابهامی دور باشه».

۵-۲-۳. تکرار

مقصود از تکرار، تکرار عین کلمه‌ها در یک جمله است، بدون آنکه ضرورتی داشته باشد. تکرار اسم، حرف، قید، یا یک عبارت، از مصداق‌های تکرار به‌شمار می‌آید که اغلب موجب طولانی شدن و پیچیدگی جمله می‌شود. در جمله‌های بررسی شده ۱۹ مورد تکرار کلمه‌ها وجود داشت.

۶-۲-۳. مترادف‌نویسی

منظور از مترادف‌نویسی، آوردن عبارت‌های مترادف و هم‌معنی در جمله است. تفاوت آن با تکرار این است که در تکرار، عین یک کلمه تکرار می‌شود، اما در مترادف‌نویسی، کلمه معادل معنایی کلمه دیگر تکرار می‌شود. ۲۸ مورد مترادف‌نویسی در داده‌ها دیده شد.

- اقدامات لازم و ضروری را....

۷-۲-۳. حشو

منظور از حشو، به‌کار بردن کلمه‌ها و عبارت‌های زاید است که معانی بیان‌شده کلمه‌ها و تعابیر دیگر را دوباره بیان می‌کنند.

- مثال: سوابق گذشته رو که همیشه پاک کرد؛

- پس دراین صورت تو باید...؛

- واقعا ریسک خطرناکی کرده که....

در جمله‌های مورد بررسی، ۱۲ مورد حشو وجود داشت.

۸-۲-۳. مبهم‌نویسی

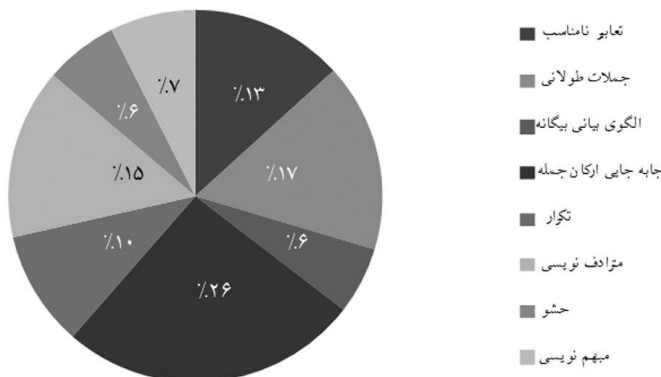
گاهی در نتیجه جابه‌جایی اجزای جمله و نشانیدن سازه‌ها در جای نامناسب، اضافه کردن پی‌درپی کلمه‌ها به هم، معلوم نبودن مرجع ضمائر، آوردن فعل‌هایی که معانی دوپهلویی دارند، و عواملی از این دست، در زبان نوشتاری جمله‌هایی به‌کار می‌روند که مخاطب در درک و دریافت معنا و مفهوم آن‌ها با مشکل روبه‌رو می‌شود. گاهی نیز در نتیجه برخی عوامل یادشده، جمله قابلیت انتقال دو مفهوم مختلف را دارد که حتی ممکن است با یکدیگر متضاد یا متناقض باشند. استنباط معانی مختلف یا خلاف مراد نویسنده از زبان را کژتابی می‌نامند. در جمله‌های بررسی شده، ۱۴ مورد مبهم‌نویسی وجود داشت.

- مثال: خوب میشناسمش، دوست بیست‌ساله منه.

همان‌گونه که داده‌های جدول شماره (۵) نشان می‌دهد، بیشترین خطاها در زمینه بلاغت زبانی مربوط به جابه‌جایی ارکان جمله (۲۵/۹۲ درصد) و کمترین خطا در این حوزه، مربوط به استفاده از الگوهای بیانی بیگانه است.

جدول شماره (۵). موضوع‌ها و بسامد ایرادهای بلاغی

موضوع	تعییر و جمله‌های نامناسب	جمله‌های طولانی	الگوی بیانی بیگانه	جابه‌جایی ارکان جمله	تکرار	مترادف‌نویسی	حشو	میهم‌نویسی	جمع
بسامد	۲۵	۳۱	۱۱	۴۹	۱۹	۲۸	۱۲	۱۴	۱۸۹
درصد (ویرایش بلاغی)	۱۳/۲۲%	۱۶/۴۰%	۵۲/۱۸%	۲۵/۹۲%	۱۰/۰۵%	۱۴/۸۱%	۶/۳۴%	۷/۴۰%	-
درصد (مجموع خطاها)	۴/۹۹%	۶/۱۸%	۲/۱%	۹/۷۸%	۳/۷۹%	۵/۵۸%	۲/۳۹%	۲/۷۹%	-

نمودار شماره (۲). بسامد خطاها در حوزه بلاغی

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی صفحه‌ها و شبکه‌های اجتماعی بیش از هر چیز، بی‌دقتی کاربران در نگارش درست زبان فارسی را نشان می‌دهد، که این خود می‌تواند تهدیدی برای خط و زبان فارسی به‌شمار آید، زیرا به‌مرور، گونه‌های نادرست زبانی به‌دلیل استفاده زیاد ممکن است درست تلقی شوند. از بررسی جمله‌ها و پیام‌ها در گروه‌های مختلف تلگرام می‌توان چنین نتیجه گرفت که کاربران به انتقال مفهوم مورد نظر، بیشتر از ساختار جمله اهمیت می‌دهند. درحقیقت، آنچه برای کاربران

اهمیت بیشتری دارد، برقراری ارتباط و انتقال پیام، ایده‌ها، و نظرها است و کمتر به کیفیت و درستی نگارش توجه می‌کنند.

برخی از خطاهای رایج نوشتاری در تلگرام، در محاوره‌های روزمره افراد نیز دیده می‌شود، زیرا پیام‌ها مانند مکالمه‌های رودررو به صورت هم‌زمان و بی‌درنگ بین کاربران منتقل می‌شوند. از این جهت می‌توان این نوع ارتباطات را مشابه مکالمه‌های گفتاری دانست. در واقع، زبان فارسی در شبکه‌های اجتماعی ترکیبی از زبان نوشتاری و زبان محاوره گفتاری است که با توجه به مواردی مانند محتوای گروه، موضوع صحبت، مخاطب و... ممکن است به محاوره یا نوشتار رسمی نزدیک‌تر باشد.

هدف این پژوهش، بررسی الگوهای غیرمعیار زبان نوشتاری در فضای مجازی بود و به این منظور ۱۵۰ پیام از شبکه ارتباطی تلگرام که شامل ۳۲۷ جمله بود، بررسی شد.

نتایج به دست آمده، با توجه به پرسش‌های مطرح شده در مقدمه، عبارتند از:

۱. کدام یک از دو حوزه اصلی زبانی و بلاغی بیشترین انحراف از زبان معیار را دارد؟

داده‌های پژوهش در دو حوزه زبانی و بلاغی بررسی شدند. تحلیل ۳۲۷ جمله از شبکه ارتباطی تلگرام نشان می‌دهد که از مجموع ۵۰۱ مورد مغایرت با زبان فارسی معیار، خطاهای زبانی نسبت به خطاهای بلاغی، سهم بیشتری دارند و ۳۱۲ مورد از خطاها را شامل می‌شوند، در حالی که خطاهای بلاغی، ۱۸۹ مورد است؛ در نتیجه خطاهای زبانی ۶۲/۲۷ درصد و خطاهای بلاغی ۳۷/۷۲ درصد از مجموع خطاها را در بر می‌گیرند.

۲. رایج‌ترین نوع خطاها و الگوی غیرمعیار زبانی و بلاغی کدام است؟

در حوزه زبانی بیشترین خطا مربوط به حوزه اسم، و در حوزه اسم، بیشترین خطاها مربوط به استفاده از کلمه‌های غیرفارسی است. استفاده از کلمه‌های بیگانه ۳۹/۱۰ درصد از خطاهای مربوط به اسم و ۱۲/۱۷ درصد از کل خطاها را شامل می‌شود. در حوزه بلاغی، جابه‌جایی ارکان جمله بیشتر از بقیه موارد اتفاق افتاده است. با توجه به آمارهای ارائه شده، جابه‌جایی ارکان جمله ۲۵/۹۲ درصد از خطاهای بلاغی و ۹/۷۸ درصد از مجموع خطاها را در بر می‌گیرد.

داده‌های آماری ارائه شده در بخش پیشین نشان می‌دهد که در حوزه زبانی نسبت به حوزه بلاغی، خطاهای بیشتری وجود داشته و در مجموع، بیشترین خطا مربوط به کاربرد اسامی بیگانه بوده است. استفاده از اسامی بیگانه در زبان محاوره نیز دیده می‌شود، در حالی که برخی از این کلمه‌ها دارای معادل‌های روان و رایج در زبان فارسی هستند که بهتر است از آن‌ها استفاده شود. پس از کلمه‌های بیگانه، جابه‌جایی ارکان جمله بیشترین بسامد را داشته است.

به طور کلی، زبان اینترنتی فارسی، یکی از گونه‌های زبان فارسی است که متأثر از موارد مختلفی مانند سرعت، تعامل کاربران، کارآمدی، غیررسمی و بی‌درنگ بودن است و سرعت بالای تبادل اطلاعات در این فضاها، دقت و درستی نگارش را کاهش می‌دهد و سبب بروز خطاهایی مانند جابه‌جایی ارکان جمله می‌شود.

باید به این مسئله نیز توجه داشت که با اینکه پیکره زبان نوشتاری معیار (روزنامه‌ها و کتاب‌های فرهنگستان زبان و ادب فارسی) ویرایش‌ها و گونه‌های زبانی تاحدی متفاوتی ارائه می‌دهند، ولی همچنان اصل زبان فارسی و پایه‌های ارکان آن ثابت است و تغییرات ویرایشی و زبانی معمولاً جزئی هستند. همچنین، بخش قابل توجهی از خطاها در فضای مجازی مربوط به وارد کردن واژگان و اصطلاحات بیگانه به زبان فارسی است که این در نوع خود تهدید بزرگی برای زبان فارسی به‌شمار می‌آید.

در نهایت، هدف نویسندگان این پژوهش، ایجاد هوشیاری و احساس مسئولیت بیشتر در کاربران فارسی‌زبان در مورد زبان فارسی بوده است.

پیشنهادها و کاربردها

در این بخش به برخی از راهکارها و پیشنهادها در راستای بهبود وضعیت زبان فارسی در فضای مجازی اشاره می‌شود:

۱. بهتر است کاربرد و آموزش زبان نوشتاری معیار را با تأکید بر اهمیت درست‌نویسی و فراگیری درست و اصولی، در همه پایه‌ها و مقاطع تحصیلی - از پایین‌ترین سطح تا عالی‌ترین سطوح - به دانش‌آموزان و حتی دانشجویان، آموزش دهیم؛
۲. ایجاد حساسیت در مورد زبان فارسی معیار در افراد به‌ویژه جوانان و نوجوانان که بیشترین کاربران زبان فارسی را در شبکه‌ها و فضاهای مجازی تشکیل می‌دهند، می‌تواند به بهبود وضعیت کاربرد زبان کمک کند؛
۳. زبان نوشتاری و نیز گفتاری معیار باید در رسانه‌های گروهی و جمعی مانند رادیو، تلویزیون، مطبوعات، کتاب‌ها، سایت‌ها، وبلاگ‌ها و... به درستی به کار رود، زیرا بیشتر مردم، آن‌ها را به عنوان الگوهای قابل قبول و منطبق با معیارهای زبان فارسی می‌شناسند و گفتار و نوشتار خود را با این گونه رسانه‌ها محک می‌زنند.
۴. توسعه، تولید، و ارتقای سیستم‌ها و نرم‌افزارهای خطایاب و واژگانی، املائی، دستوری، و ویرایشی به منظور یکسان‌سازی و همچنین، هماهنگ کردن زبان و نوشتار فارسی معیار و نصب

آن‌ها بر روی گوشی‌های تلفن همراه، رایانه‌های شخصی، اداری و... برای کمک به ارتقای سطح زبان فارسی، یکی دیگر از راهکارها در این راستا است؛

۵. شرکت مخابرات می‌تواند با هماهنگی و همکاری فرهنگسرای زبان فارسی، پیامک‌های آموزشی‌ای در مورد درست‌نویسی زبان فارسی و ویژگی‌های نوشتار فارسی در فضای مجازی و واقعی بفرستد و از این طریق به ارتقای سطح دانش زبانی کاربران فارسی‌زبان کمک کند؛

۶. تهیه و نصب نرم‌افزارهای رایگان خطایاب بر روی گوشی‌های هوشمند و رایانه‌های شخصی می‌تواند راه‌حل مناسبی برای جلوگیری از گسترش خطاهای زبان باشد؛

۷. برگزاری جلسه‌ها، سمینارها، و کارگاه‌هایی با موضوع درست‌نویسی و کاربرد زبان فارسی معیار در فضای مجازی نیز می‌تواند به بهبود وضعیت زبان فارسی کمک کند؛

۸. انجام پژوهش‌های بیشتر، تجزیه و تحلیل، و مقایسه نتایج پژوهش‌های جدید با نتایج حاصل از پژوهش‌های پیشین و ارائه گزارش‌های منظم از وضعیت زبان فارسی در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی؛

۹. با توجه به اینکه داده‌های مورد بررسی در این پژوهش، مربوط به کاربران اینترنتی فارسی‌زبان بود، مقایسه نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش با زبان‌های دیگر مانند انگلیسی، فرانسه و... می‌تواند به بازشناساندن وضعیت زبان‌ها در فضای مجازی کمک کند؛

۱۰. می‌توان در مورد هر یک از زیرمجموعه‌ها و شاخه‌های اصلی زبان‌شناسی در حوزه گفتمان الکترونیکی و دیجیتال، از جمله آواشناسی/ واج‌شناسی، ساخت واژه، نحو، معناشناسی، کاربردشناسی، یا دیگر شاخه‌های فرعی و بین‌رشته‌ای آن، مانند زبان‌شناسی اجتماعی، جامعه‌شناسی زبان، روانشناسی زبان و... پژوهش‌های علمی‌ای انجام داد؛

۱۱. می‌توان این‌گونه پژوهش‌ها را با مداخله و بررسی تأثیر عوامل محیطی و غیرزبانی دیگر مانند سطح تحصیلات، سن، شغل، طبقه اجتماعی، و بافت‌های اجتماعی، فرهنگی، و جغرافیایی گوناگون بر روی افراد یک‌زبانه، دوزبانه، یا چندزبانه انجام داد و نتایج به‌دست‌آمده را به‌لحاظ علمی و زبان‌شناسی، بررسی و تجزیه و تحلیل کرد.

منابع

- باقری کرم، شهره (۱۳۹۰). بررسی کاربردشناختی پیامک‌های زبان فارسی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی). دانشکده زبان‌های خارجی، دانشگاه اصفهان.
- بی‌جن‌خان، محمود (۱۳۹۱). خط و زبان فارسی در فضای مجازی. همایش محتوای ملی در فضای مجازی، تهران، ایران.
- پاستر، مارک (۱۳۷۷). عصر دوم رسانه‌ها (مترجم: غلامحسین صالحیار). تهران: نشر موسسه ایران.
- جباری آذربایجانی، فروغ (۱۳۸۶). زبان پیام‌های کوتاه فارسی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی). دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
- ذوالفقاری، حسن (۱۳۸۵). الگوهای غیر معیار در زبان مطبوعات. تهران: مرکز تحقیقات زبان و ادب فارسی.
- رهنما، هوشنگ (۱۳۸۴). زبان: گفتار و نوشتار، جستاری در رسانه‌ای گروهی و جامعه. مجموعه مقالات زبان و رسانه، مرکز تحقیق و توسعه رادیو، تهران، ایران.
- زند، بهمن؛ و ربانی، فاطمه (۱۳۸۸). بررسی میزان همخوانی زبان پیام کوتاه با زبان فارسی معیار. فصلنامه تحقیقات فرهنگی، ۲(۱)، ۷۶-۴۷. doi: 10.7508/ijcr.2009.05.003
- شهریاری فرد، آذین؛ و چلمقانی، علی (۱۳۹۲). زبان فارسی در شبکه‌های اجتماعی. مجموعه مقالات نخستین هم‌اندیشی زبان فارسی و اینترنت (صص ۴۵-۲۷)، نشر نویسه پارسی، تهران، ایران.
- صیادی، نسرين (۱۳۹۱). تحلیل گفتمان مکالمه پیام کوتاه زنان و مردان فارسی زبان (پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی). دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
- عاملی، سعیدرضا؛ صبار، شاهو؛ و رنجبر رضانی، مهدی (۱۳۸۶). مطالعات تلفن همراه. تهران: انتشارات سمت.
- عباسیان، فاطمه؛ و تحریریان، محمدحسن (۱۳۹۳). تجزیه و تحلیل گفتمانی و صوری نامه‌های الکترونیکی: بررسی مقابله‌ای این سیاق کلام. نشریه زبان‌شناسی کاربردی، ۱۱(۲)، ۲۲-۱.
- فرهنگستان زبان و ادب فارسی (۱۳۸۲). دستور خط فارسی. تهران: انتشارات فرهنگستان زبان و ادب فارسی.
- قاسمی، زهرا (۱۳۹۱). تحلیل گفتمانی پیامک‌های تلفنی فارسی‌زبانان بر اساس معیار انسجام متن هلیدی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی). دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.
- کریستال، دیوید (۱۳۸۵). انقلاب زبانی (مترجم: شهرام نقش تبریزی). تهران: انتشارات ققنوس.
- کوثری، مسعود؛ و خیرخواه، طاهره (۱۳۸۷). تحلیل محتوای پیام‌های کوتاه دانشجویان دانشگاه‌های تهران. تحقیقات فرهنگی ایران، ۱(۲)، ۷۸-۵۷. doi: 10.7508/ijcr.2008.02.003
- نجفی، ابوالحسن (۱۳۸۰). غلط نویسیم: فرهنگ دشواریهای زبان فارسی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

یاوری، زهرا (۱۳۹۰). بررسی گفتگوی اینترنتی در چارچوب راهکارهای گرایس (پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد زبان‌شناسی همگانی). دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

Benedict, M. (2009). *Internet and cyberspace*. Frankfurt: Entwickler Press. doi: 10.1201/b15441-3

Cicognani, A. (1998). On the linguistic nature of cyberspace and virtual communities. *Virtual Reality, Research, Development and Applicatio*n, 16-24. doi: 10.1007/bf01409794

Crystal, D. (2001). *Language and the internet*. Cambridge, England: Press Syndicate of the University of Cambridge. doi: 10.1017/cbo9781139164771

Halliday, M. A. K. (1994). *Written language, standard language, global language*. London: Cassell Press. doi: 10.1002/9780470757598.ch20

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۶۸

دوره دهم

شماره ۴

زمستان ۱۳۹۶